

Linda Madalik

Eesti Muusikanõukogu
preemia muusikaelu
jaoks olulise ja
väljapaistva tegevuse eest.
Et kõlaks hästi!
Panuse eest Eesti
kontserdisaalide
akustikasse.

"Sellist asja nagu "lihtsalt kontserdisaal" ei ole olemas"

MADLI-LIIS PARTS
muusikaajakirjanik

Kui Eesti akustikavaldkonna *grand lady* **Linda Madalik** ulatab oma CV, võtab see sõnatuks. Kümned Eesti kultuurielu esindushooned on saanud just tema käe all parima võimaliku akustilise lahenduse ja ilmselt on veelgi rohkem neid saale, mille akustika parandamisel Linda Madalik hea nõuga appi on läinud.

Ehkki ta tunnistab, et ei soovinud akustikuks saada, on ta täna asendamatu, nii spetsialistina kui ka sooja, suurepärase huumorisoonega inimesena, kes ammutab jõudu loodusest ja oskab diplomaadina lahendada ka väljapääsmatuid "ei"-olukordi. Temast oleks võinud saada viiuldaja või hoopis luuletaja, kuid ta on juba aastakümneid valutanud südant pealiskaudse suhtumise pärast akustikasse ja keskkonnahelidesse, sest teemad, millega Madalik iga päev tegeleb, mõjutavad lisaks kunstiliste elamuste kvaliteedile ka meie tervist.

Pärnus sündinud Madalik õppis 1960. aastatel Leningradi kinoinseneride instituudis heliinseneriks, töötades seejärel pikemalt mitmes ametis Eesti Projektis ning

Tervisekaitseinspektiooni füüsika kesk-labori juhatajana. Viimastel aastatel on ta olnud vabakutseline akustikakonsultant ning õppejõud. Ta on Soome Akustikaühingu liige ning aastast 1999 Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia auliige. Ta on osalenud määruste ja eelnõude koostamisel, avaldanud akustikaalaseid artikleid nii Eestis kui ka piiri taga. Madaliku tööga seotud värvikatest lugudest võiks kirjutada haarava õpetliku raamatu, mis kõidaks ja hariks igas vanuses lugejaid.

Madaliku viimase aja olulisemateks töödeks on Tallinna Nukuteatri juurdeehitis, Viljandi Ugala teatri renoveerimine, kino Kosmos rekonstrueerimine, Viimsi Spa juurdeehituse kinosaalid, Teater NO99 fuajee rekonstrueerimine jazzkohvikuks, Tondiraba Jäähall, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia õppehoone, Eesti Jaani kirik Peterburis, Eesti Rahva Muuseum, Estonia ooperiteatri renoveerimine, Tallinna Linnateater ja Juudi sünaagoo, kui nimetada vaid mõnda.

Milline on teie kui akustiku igapäevatöö?

Kui naljaga pooleks öelda, siis olen klienditeenindaja. Ma tõesti teenin inimesi sõna otseses mõttes. Konsulterin akustika küsimustes arhitekte, insenere, ehitajaid, ka tavainimesi. Võtan osa projektidest, suuremates töodes tuleb teha kirjalik akustika projekt. Lisaks õpetan Tallinna Tehnikaülikoolis, Tallinna Tehnikakõrgkoolis ja Eesti Kunstiakadeemias. Ka dalai-laama kirjutab, et meie elu eesmärk on teenimine.

Kuid saalid on väike osa mu tööst. Põhitöö on seotud heliisolatsiooni ja müraga. Olen alati tegelenud arhitektuuriaakustikaga kõige laiemas tähenduses, ehkki mujal maailmas akustikud spetsialiseeruvad kitsamalt.

Teie tööpõld ei piirdu ainult Eestiga.

Sageli on nii, et keegi teeb saalile lahenduse, aga tellijal on kahtlus, kuidas see õnnestub. Siis kutsutakse mind eksperdina appi. Olen olnud rahvusvaheliselt aktiivne, kuid nüüd kardan kaugemaid töid võtta. Viimati Moskvas ühe teatri renoveerimisel osaledes tundsin, et on juba raske. Sõidud, ka keskkond, töökultuur on hoopis teine. Praegu on mul pakkumine Leedust ja ma veel mõtlen. Aastad teevad oma töö, raske on käia

korduvalt objektil, kui see asub nii kaugel. Peterburi Jaani kirikuga oli teine lugu, siis pandi mind kell kuus hommikul auto peale, viidi sinna ja poole öö ajal jõudsimme tagasi.

Kui valmistasime koos ette teie osalemist 2015. aasta Eesti muusika päevadel ja te rääkisite oma tööst, jäi meie meeskonnale pilt teist kui kirurgist, kes peab leidma lahenduse ka siis, kui olukord on kõike muud kui hea.

Kirurg peab olema tugev ja kiire otsustaja, tal on tohutu vastutus. Mina olen pigem aeglasevõitu, otsustamiseks läheb aega. Kuid siiski, sageli on minu ülesandeks päästa, mida veel päästa annab. Kriisiolukordi tuleb ette. Asjaolusid raskestab ka rahastus. Materjalid on osted, projekt läheb aga kallimaks. Seda võin öelda, et alati ei ole ehitaja süüdi, kuigi lihtne on talle näpuga näidata. Tihti võib jõuda selleni, et kontseptsioon ei olnud kõige õnnestunud või oli arhitekt oma teadmisi üle hinnanud, tehes ise akustikalahenduse. Vähe on tellijaid, kes kaasavad akustiku kohe protsessi alguses. Akustik peaks olema kaasatud lähteülesande koostamisse.

Olete veendunud, et ka muusikuid tuleks kohe alguses ruumide akustiliste lahenduste planeerimisse kaasata, kuid seda Eestis peaaegu ei tehta.

Jah, see oleks professionaalne. Võtame näiteks ühe väikelinna saali, mis on kindlasti mitmeotstarbeline. Raha on vähe, kohe tuleks teha selles olukorras parim. Ei saa jätta akustilist lahendust kohaliku helimehe või ametniku hinnangu hooleks, nagu pahatihti juhtub. Muusiku võiks kutsuda üle vaatama kas või akustika lähteülesannet. Peab teadma, mis tüüpi sündmusi hakatakse seal korraldama. Muusik oskab anda hinnangu, millistel tingimustel see on võimalik.

Kui saali otstarve on keerukas, peaks toimuma arutelu, kuhu on kaasatud ka muusikud. Sellist asja nagu "lihtsalt kontserdisaal" ei ole olemas. Tihtilugu hoitakse muusikud meelega eemal. Mulle on lausa öeldud, et muusikuid pole mõtet kutsuda, sest nad hakkavad vastu töötama, nad hakkavad nõudmisi esitama, nad ei saa aru, et see läheb palju maksma. Ei olda valmis diskussiooniks.

Miks on akustikat oluline teadvustada?

Isegi muusikainimesed võivad täiesti erinevalt hinnata saali akustikat. Seepärast on oluline, et on mingid parameetrid, milles ollakse ühel meelel. Akustikas kehtivad objektiivsed parameetrid ehk füüsikalised suurused, mida möödame ja hindame – kui kõlav on ruum, milline on muusikaline selgus, missugune on heli ruumilisus, kõnests arusaadavus, helitugevus ja nii edasi. Neile vastavad ka subjektiivsed arusaamised. Kui ruum on isegi objektiivselt parameetrid arvestades korrektselt ehitatud, tuleb muusik, kel on oma subjektiivne hindamissüsteem, ja talle võib ruum tunduda hoopis erinev sellest, mida plaaniti. Kuna ruumi hindamise aspekte on väga palju, siis on loomulik, et üks pöörab tähelepanu näiteks heli valjusele, teine hoopis tämbri-
le.

Millised aspektid on akustika hindamisel sellised, mille üle ei saa vaielda?

Mõned aspektid on sellised, milles ei ole mingisugust kahtlust. Minu soov on, et ei oleks akustilisi defekte, mis segavad muusika esitust. Näiteks korduvkaja või mõne helisageduse domineerimine.

Kui ma muusikaakadeemia maja projekteerisin, siis ma ei kujutanud ette, milline peaks olema õppeklassi akustika. Konsulterisin viie klaveriõpetajaga ja igaüks soovis veidi erinevaid tingimusi. Olin segaduses kõlavuse suhtes – mõni soovib suuremat kõlavust ja mõni väiksemat. Ühe teise muusikakooli projekteerimisega seoses kogesin, et vene rahvusest õpetajad soovivad palju pikema järelkõlaga ruume kui eesti õpetajad. Seegi oli õppetund. Tulin olukorrast välja nii, et õpetajad peavad saama klassis olevaid heli neelavaid paneele vastavalt soovile reguleerida.

Ehkki teil on väga kindel tööloik ruumide planeerimisel, on see ometi meeskonnatöö, sest teie võimalused sõltuvad mitmest osapooldest. Kes on teie lähimad koostööpartnerid?

Kõige olulisemad on tellija ja arhitekt. Tellijaid on erinevaid. Osa teab alati, mida tahab, osa kahtleb. On tellijad, kelle ootused pole realistlikud. Ka arhitektid on väga erinevad. Mõnel arhitektil on kinnisidee ja kui selgub, et tema idee ei sobi, ootab mind ees suur peavalu. Arhitekti peab veenma nii, et teda alla ei suru.

Akustiku tööriistade varamus on ka stardipüstol.

Oluline partner on sisearhitekt. Kõik, mis puudutab läbikostvust ja heliisolatsiooni, sõltub insenerist. On andekaid insenere, aga ka neid, kes akustikaga ei arvesta. Kui saalis on hea akustika ja kõik on rahul, siis külastaja ei pruugi aimatagi, et tegemist võis olla äärmiselt raske lahendusega.

Üks akustikutöö raskuspunkte on suhtlus partneritega. Kui näen tõesti puudujääki, tuleb mõelda, kuidas seda kenasti serveerida, et ei solvaks inimest, kelle tööloiku see viga puudutab. Olen õppinud teistelt headelt ekspertidelt, kuidas läheneda. Diplomaatiat on selles töös palju vaja.

Milline oli töö teie kõige esimese objektiga?

Minu kõige esimene objekt oli üks mitmeotstarbeline saal, mis läks lõpuks riulisse, seda ei tulnudki. Arhitekt oli saali valmis teinud ja mina kritiseerisin seda. Arhitekt nii kohutavalt vihastas

mu peale. Läksime ägedalt vaidlema, sest ma olin noor ja rumal. Lõpuks telliti sellele saalile ekspertiisi, tuli ekspert Moskvast, kes ütles, et akustiline lahendus ei sobi, kuid arhitektuuriline on väga hea. Seepeale hakkasin nutma ja sain aru, et saali puhul on ka teisi aspekte, et minu töö pole ainus. See võitlus lõppes minu jaoks nii rängalt, et ma abiellusin selle arhitektiga ja vaidlesime kakskümmend aastat edasi, kuni tema surmani. Tänu sellele, et ma arhitekti kõrval elasin ja nägin, kuidas arhitektuur sünnib, et see võib sageli olla piinarikas protsess, sain aru, et on väga toores teiste loomeprotsessi "sisse sõita".

Mõnikord on projektist näha, et tuleb akustiline defekt, kuid see on nii tugevalt arhitektuurse kontseptsiooni osa, et seda on keerukas ümber lükata või seda ei saagi parandada, nagu näiteks Tartus Ahhaa keskuses. Kui on kuppel, siis on kuppel, seda liigendada ei sobi. Samas pole see kontserdipaik.

Milline on olnud teie raskeim töö?

Rahvusooperi kammersaal, mis ehitati Estonia kontserdisaali peale. Mulle öeldi, et mõlemas saalis toimub korraka üritusi ja saalid läbi kosta ei tohi. Toonane rahvusooperi direktor Paul Himma võttis mul tihti nõobist kinni ja muretses, mis ikkagi saab, kui hakkab läbi kosta. Kuigi vahelagi on seal olemas, jõuavad Estonia kontserdisaali lühtrid otsapidi pööningule, vahelaes on kuus luuki lühtrite jaoks, mida saab vajadusel lahti teha. Kui on juba luugid, katsu sa seal teha midagi helipidavaks. Kammersaal on ehitatud põhimõttel "karp karbis", kõik uued konstruktsioonid on vanast süsteemist lahti lõigatud. Kui töö jõudis lõpule, pidin mõõtmistega tõestama, et ei kosta läbi. Istusin kammersaalis aastavahetuse paiku nädal aega müramöödjaga. Ei tulnudki midagi läbi. Vaid 1. jaanuari kontserdil kostsid puhkpillid läbi. Olin väga mures. Kui lugesin kontserdi programmi selgus, et esitati Eino Tambergi "Avafanfaare". See oli *forte fortissimo*. Kirjutasin lõpuks pika aruande ja ütlesin Aivar Mäele, et muid asju võib mängida, aga "Avafanfaarid" kostavad läbi.

Teie tööriistade varamus on stardipüstol, mis tekitab alati elevust. Millist funktsiooni püstol täidab ja missuguseid tööriistu veel kasutate?

Püstolipauk annab impulsi. Sama impulssi võib teha ka nii, et puhud paberikoti täis ja lööd selle katki. Ka õhupalli võib kasutada. Muidugi kõige parem heliallikas on sümfoniaorkester, mille *forte fortissimo* annab impulsile väga laia sagedusdiapasooni.

Kahjuks olen nii vaene, et pole suutnud endale korralikku mõõteaparatuuri muretseda. Korralik aparatuur tähendab väikse auto täit vahendeid. Eestis paraku ei olegi kõrgetasemelist aparatuuri, millega ruumi akustikat mõõta. Minu mõõtmise tulemused on ligikaudsed ja lihtsamatel juhtudel saab sellega hakkama. Kui soovida teha täpseid mõõtmisi, tuleks aparatuur laenata Soomest või Lätist.

Tänavu kevadel tegite Eesti muusika päevade raames koostööd noore helilooja Sander Möldriga, kes kasutas teie salvestatud püstolipauk-impulsside oma teose algmaterjalina. See elektrooniline teos võeti hästi vastu ja on hakanud praeguseks oma elu elama.

See oli vist teie esimene koostöö heliloojaga?

Sanderiga kirjutatud muusika on minu jaoks müstiline. Alguses pelgasin, et Sander on nii noor ja kuidas me kontakti saame. Kohtusime kaks korda. Esimesel korral rääkis talle oma tööst, selgitasin, mida püstolipaugud näitavad, Rääkisin ruumidest, et ta saaks ettekujutuse, mida ma üldse teen. Teisel korral sorteerisime püstolipauke.

Püstolipauk on kõle ja külm impulss. Võimalik, et see on minu subjektiivne arvamus, aga ma leidsin, et selles muusikas oli nii palju minust enesest, minu tööst. See on karm, mõnest aspektist masinlik, pääsu ei ole, pinge kasvab. See kõik meenutas aega, mil ehitus käib, kõik materjalid on juba tellitud, lahendused on tehtud ja tagasiteed ei ole ning sa veel ei tea, mis sind ees ootab. Ruum on mõnes mõttes juhimatatu. Sa võid seda ruumi arvutada, planeerida nii või naa, aga meie lähenemine on siiski primitiivne. Me läheneme nii, nagu helienergia oleks koondunud kiirtesse, loeme kokku peegeldusi ja vaatame, kust need tulevad. Siis teeme arvutusi, aga tegelikult on protsessid palju keerulisemad. Parameetreid, mis annavad kokku kõla, on väga palju, ja me ei tea kunagi, milline neist hakkab juhtivat rolli mängima ja milline on lõplik tulemus.

Kirjeldatud protsessi läbielamine on sageli väga ränk ja Sanderi muusikas on see sees. Kuidas on võimalik, et minu materjal nii palju Sandrit mõjutas? Sander rääkis, et kui ta lugu kirjutas, oli öö, aken oli lahti, tähed olid taevas ja tal ei olnud pääsu, loo esitamise tähtaeg oli käes. Ta ei teadnud, kuidas loole läheneda, ja korraga tuli palang. Sander ütles väga tõsiselt, et ju siis ikka midagi minust oli sinna sisse jäänud. Ma ei ole esoteerik, kuigi olen esoteerikat suure huviga uurinud. Ka müstika on mind alati huvitanud, aga ma olen siiski insener. Sandriga läks teisiti. Või ma kujutasin endale ise ette, et selles muusikas on nii palju isiklikku? Igal juhul väga põnev kogemus.

Kuidas sai teist akustik? Olete öelnud, et teil ei olnud plaani akustikuks saada.

Tõepoolest, ma ei ole kunagi tahtnud saada akustikuks. Eks ma olen juurelnud, kuidas asjad üldse elus lähevad. Ikka mõtled, et ehk on see saatus, aga

nüüd elu lõpusirgel ma enam nii ei arva. Need on sageli pelgalt juhused, mis kujundavad meie elu. Meid kõiki tabavad juhused, aga see, kuidas me nendega toime tuleme, sõltub meie iseloomuomadustest, soovidest, teadmistest, geenidest.

Tulin pärast Leningradis õppimist Eesti Raadiosse tööle. Mul ei olnud toona kuskil elada ja nii ma pool aastat seal vaevlesin, magasin stuudios. Õppisin helirežissööriks, kuid mind pandi tehnika poole peale ja taheti, et areneksin akustikuks, kes hakkaks studioid parendama. Mina aga tahtsin helirežissööriks. Helirežissöörid töötasid ühel pool klaasi ja mina olin teisel pool. Minu vastas klaasi taga oli näiteks ka Arvo Pärt.

Siis aga kutsuti mind Leningradi kinoinstansi instituuti aspirantuuri. Läksin ja spetsialiseerusin ruumiakustikuks. Korraga tuli uus õppejõudude klann, kes tõrjus eelmise välja ning instituudist sai televisioonikallakuga kool. Mind ei löödud minema, pakuti uut uurimisteemat, aga tulin ise Eestisse tagasi. Otsisin Eestis tööd poolteist aastat. Kuna mul ei olnud Tallinnas tuttavaid, saadeti mind töötöisingutel viisakalt uksest välja. Käisin isegi Eesti Projektis, kus hiljem töötasin aastakümneid. Lõpuks läksin tööle standardiametisse võõrale erialale, et lihtsalt leib lauale saada.

Just sel ajal avati Viru hotell, kuhu viidi töökollektiive nimekirja alusel ekskursioonile. Ma läksin ka oma asutuse grupiga. Grupijuht, vana erusõjaväelane, ütles mulle, et ma pole käinud ühelgi poliitõppusel ja tõmbas mu nime maha. Ei saanudki ekskursioonile. Hakkasin ära minema, kui kohtasin Leningradi-aegset teatrikriitikut tuttavat, kelle algatusel vupsasime salaja Eesti Projekti gruppi. Kui grupile räägiti Viru konverentsisaali akustikast ja sellest, et Eesti Projekt on selle teinud, siis mina noore ja rumalana ei saanud oma suud kinni, esitasin küsimusi ja olin kriitiline. Lahkudes kuulen, et keegi jookseb mulle järele. Oli sama mees, kelle juttu olin üleval konverentsisaalis kommenteerinud. Mees ütles, et tal on just minusugust inimest vaja, ja nii ma Eesti Projekti tööle saingi. Seesama Viru ekskursioon osutus põhjuseks, miks minust sai akustik. Edasi pidin ise õppima.

Muusikaga olete sina peal juba lapseast?

Muusikasse sattusin samuti juhuslikult. Olime üks käratsev lastekamp, jooksime vabalt ringi nii kaua, kui Pärnu äärelinna Raekülla ilmus mees nimega Schneider, kes oli Siberist tagasi tulnud. Tema moodustas lasteorkestri, kuhu võis minna igaiüks. Meile anti pillid kätte, mina sain mandoliini. Olin toona kümneaastane hästi tõsine laps. Läksin raamatukokku, võtsin mandoliiniõpiku, tegin asja õpiku järgi selgeks. Kui Schneider seda nägi, saatis ta mu muusikakooli viiulit õppima.

Olen halva akustikaga muusikaklassi ohver. Mängisin Pärnus viiulit klassis, mis kõlas pööraselt, nagu vannituba. Tahtsin tulla Tallinna edasi õppima, õpetaja Harald Aasa soovitas. Ta ütles, et mul on väga ilus kõla, aga poognakäe surve on nõrk, mis oli tingitud klassi liigest kõlavusest. Ta soovitas harjutada metsas. Oli märtsikuu, läksin kohe metsa, lundki oli veel küll. Valisin koha, kus päike veidi soojendas. See aga lõppes ägeda närvipõletikuga, mis lööb aeg ajalt siiani välja. Ilmar Tõnisson oli tol ajal Pärnu sümfooniaorkestri dirigent. Tema lohutas mind, et maailmas on muudki, kui viiul, ja soovitas õppida helirežissööriks. Tõnisson ütles, et see on nagu sümfooniaorkestri dirigent, aga helipuldi taga.

Kuivõrd oluline on, et akustikul on ka muusikaalased teadmised?

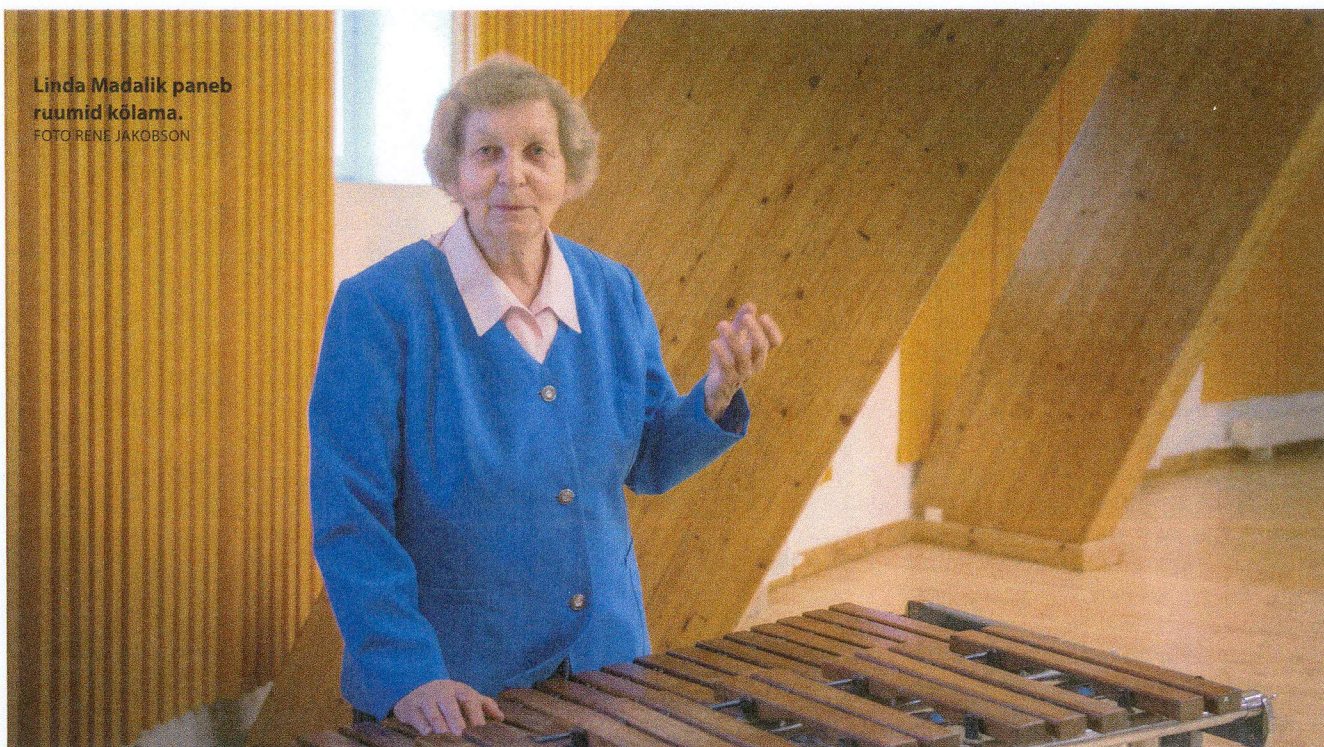
On akustikuid, kellele ei ole muusikalist haridust ja isegi mitte huvi muusika vastu. Nendest ei saa head ruumiakustikut, sest see ei ole ainult inseneriteadus. Muusika on midagi enamat, sul peab muusikaga olema kontakt. Kellele me saale teeme? Eelkõige ju muusikutele. Sa pead olukordi ja muusikat samamoodi tunnetama ja tundma. Muusikaline ettevalmistus on ääretult oluline. Head ruumiakustikud mängivad pilli või vähemalt laulavad.

Näiteks ühes kammersaalis ütles üks laulja mulle, et ta tunneb end liiga alasti. Ma sain kohe aru, mida ta mõtles, ja oskasin olukorra lahendada.

Igapäevases kõnepruugis räägitakse palju halvast ja heast akustikast. Räägiks lahti, mida tähendab akustika kontekstis hea ja halb.

Hea akustika puhul küsimusi ei teki. Halvaks võib aga akustikat pidada siis, kui on kõrvaga kuuldav defektid. Samas, kui muusik kritiseerib akustikat,

Linda Madalik paneb ruumid kõlama.
FOTO RENE JAKOBSON

peaks meeles pidama, et saal ei ole ainult ühte tüüpi muusika või kollektiivide jaoks seatud. Saalil on mitu otstarvet. Kui näiteks laulja ütleks, et teatrisaalis on halb akustika, siis peaks meenutama, et teatrisaal on mõeldud sõnateatriks. Kui soovime ruumi akustikat muuta, siis on see võimalik ehk ainult teatud piirides. Universaalsaali on raske kavandada.

Saalid on äraarvamatud ja mul on vedanud, et nad on olnud targad ja õppimisvõimelised. Kui muusikud tulevad esmakordselt vastvalminud saali, on see esialgu nagu puust tahutud Buratino, kelle muusikud ellu äratavad. Samas aga on saal nagu isemõtleja, elav organism, mis võtab osa muusika esitamise protsessist. Olen ikka öelnud, et minu saalid on intelligentsemad kui mina, nad on toime tulnud erinevate muusikavormidega.

Millised saalid on teie hinnangul Eestis parima akustikaga ja täidavad oma eesmärgi?

Hinnangu peavad andma muusikud. Võin öelda vaid arvamuse. Need mitmetotstarbelised saalid, mida on Aivar Mäe kavandanud, Pärnu kontserdimaja ja Jõhvi kontserdimaja, kus ka mina osalesin, on lahenduselt lihtsad ja täidavad otstarvet. Akustilised omadused on kardinat abil mingil määral reguleeritavad, sinna sobib nii võimendatud muusika, kõne kui ka klassika, samuti ooper. Ka mõte, et samas majas on muusikakool, annab lastele tohutu võimaluse, sest nad saavad harjutada erinevates saalides,

reaalsetes keskkondades. Oluline on vaadata, kuivõrd need saalid on mõjutanud Pärnu ja Jõhvi muusikaelu. Linnad on teinud muusikalises arengus tohutu hüppe. Ka Viljandi Pärimumuusika Aida inimesed on oma saalidega rahul. Hea saal on Omari küün.

Väga halb on, et muusikaakadeemia juurdeehitus on riiulis. See, et poliitikud ei võta vedu ja valitseb suhtumine, et Tallinn on saale täis, teeb väga kurvaks.

Missugused saalid välismaal on jätnud teile kustumatu mulje?

Pea valmistama pettumuse, sest ma ei oska akustiliste parameetrite põhjal tuua välja ühtegi saali. Pärnis ideaalset saali polegi olemas. Hinges olen ikka muusikalembene, mitte ehitusfanaatik. Kui ma satun saali, kus kõlab põnev muusika, siis unustan oma elukutse. Eks ma aluses ikka fikseerin detaile, aga kui muusika haarab, siis naudin ega kuula akustikat. Mul on üks kolleeg, kellega istusime Pärnu kontserdimajas. Kogu kontserdi murdis ta pead selle üle, kust tulevad helipeegeldused. Mina nii ei saa.

Saalidest on mulle kõige suuremat mõju avaldanud Peterburi filharmoonia saal. Olin üliõpilane, käisin kontserdil suure entusiasmiga. Ostsime seisupiletid ja seisime vahekäigus. Peterburi publik oli niivõrd musikaalne, see lõi erilise atmosfääri.

Milline on kõige suurem kompliment, mida teie töö kohta on öeldud?

On üks kompliment, mis võiks veel korduda. Kui Pärnu kontserdimaja avati, kuulasin järjest kontserte, muu hulgas esines ka Moskva patriarhaadi koor. Mulle meeldib hirmsasti kuulata proove, imbuda vaikselt pimedasse saali. Proov on nii loominguline! Proovis avastasin, et nende dirigent Anatoli Grindenko on väga karm mees. Nagu mehed laulma hakkasid, nii ta katkestas ja sõimas iga laulja läbi. Mehed midagi vastu ei öelnud. Kui nad kontserdil lavale tulid, oli Grindenko väga armastusväärne. Ei oleks osanud arvata, et dirigendil võivad olla nii karmid töömeetodid. Kui kontsert lõppes, pöördus ta väga südamliselt publiku poole ja ütles: "Ma õnnitlen teid nii suurepärase akustikaga saali puhul, siin oli oivaline laulda. Teil on vedanud, olete nii väike riik, et teil pole akustikuid, kes head saalid ära rikuksid."

Missugused kollektiivid ja heliloojad panevad teie hinge helisema?

Kuna muusikamaailmas on palju erinevaid tahke, siis ka mina ahmin kõike. Juba noorena meeldis mulle traagiline muusika. Mahler on väga südamelähedane – traagiline, tormiline, emotsionaalne. Vanemas eas meeldib väga Arvo Pärt tema sügavuses ja lihtsuses, kuhu ta on muusikas jõudnud. Ma armastan väga laulu, keelpille. Üle kõige meeldib mulle oratoorium, mis on vormina haarav ja kõikehõlmav. Olen nii Jõhvi kui ka Pärnu kontserdimaja tehes silmas pidanud, et seal saaks ka oratooriumi esitada.